

Вероніка Герас,

Науковий керівник – доктор педагогічних наук,
професор Елеонора Палихата,
Тернопільський національний педагогічний
університет імені Володимира Гнатюка

МЕТОДИКА ВИВЧЕННЯ СЛОВОСПОЛУЧЕННЯ У ВОСЬМОМУ КЛАСІ ОСНОВНОЇ ШКОЛИ

У ХХІ столітті в українському соціумі спостерігаються процеси глобалізації всіх сфер суспільного життя, у результаті чого відбувається постійний розвиток кожної галузі науки, зокрема методики навчання української мови в основній школі. За допомогою рідної мови діти починають пізнавати навколишній світ, входити в людську спільноту, прилучатися до національної та світової культури, щоб потім, вийшовши зі стін навчального закладу, продовжувати розвивати її далі як невід'ємну частку загальнолюдської культури. Для формування лінгвістичного світогляду – системи знань про мову й мовлення і розвитку на цій основі комунікативних умінь і навичок необхідне володіння теоретичних відомостей про мову та її систему (синтаксис, фонетику, лексику, словотвір, орфоепію, морфологію, стилістику).

У курсі навчання української мови в загальноосвітній середній школі важливе місце належить синтаксису, оскільки в синтаксичному ярусі мовної системи знаходять найповніше вираження всі мовні одиниці інших рівнів, зокрема фонетичного, словотвірного, семантичного, морфологічного, стилістичного, набувають функціональної довершеності й логічної оцінки засоби мови і мовлення. Одиницями вивчення синтаксису є словосполучення і речення. Чимало праць на дослідження синтаксису написали Біляєв О. М., Гончарук О. М., Ковальчук Н. П., Мельничайко В. Я., Мельничайко О. І., Палихата Е. Я., Потебня О. О., Плиско К. М. та інші. Але окремих праць, у яких би описувалась методика вивчення словосполучення в середній школі

мало. Це питання не цілком досліджене, тому словосполучення як специфічна мовна одиниця та методика його вивчення потребує глибокого теоретично-практичного дослідження, що вказує на його актуальність.

Мета дослідження – дослідити методику вивчення словосполучення учнів восьмого класу закладів загальної середньої освіти.

Завдання дослідження:

– розглянути словосполучення в курсі сучасної української літературної мови;

– врахувати психологічні та вікові особливості восьмикласників під час вивчення словосполучення;

– визначити вплив дидактичних засад на вивчення словосполучення учнями восьмого класу.

Синтаксис – це «розділ граматики, що вивчає систему синтаксичних одиниць і правила їх функціонування» [4, с. 7]. Основними одиницями синтаксису є: «речення, словосполучення і мінімальна синтаксична одиниця (компонент речення або словосполучення)» [4, с. 8]. Словосполучення – це «синтаксична конструкція, утворена з двох чи більше повнозначних слів, поєднаних підрядним або сурядним зв'язком» [4, с. 32].

Відомо, що методика навчання української мови як наука і навчальна дисципліна – є збірною. Її компонентами вважаються мова (лінгвістика), педагогіка (виховання і навчання), психологія тощо. Науковці, враховуючи вікові та психологічні особливості тієї чи іншої вікової категорії, добирають навчальний матеріал, який би змогли учні засвоїти, запам'ятати й використовувати у процесі опрацювання відповідної мовної теми.

Учні восьмого класу належать до середньої вікової категорії – це підлітковий вік (від 12 до 15 років). Перехід від дитинства до дорослого віку вважається «кризовим». Така оцінка зумовлена багатьма якісними зрушеннями в розвитку підлітка. Характерними особливостями підліткового віку є прагнення до самоосвіти та самовиховання, повна визначеність схильностей і професійних інтересів, які потрібно учителям використовувати

у процесі навчання. Крім цього, учитель має посилено звертати увагу на розвиток внутрішнього світу восьмикласників, розвиток мрійливості, можливий свідомий відхід від реальності у фантастику, опору на особистий досвід, що використовувати на благо навчального процесу. Важливо звертати увагу і знаходити можливості позитивного впливу на моральний критицизм, негативізм, самовпевненість, любов до пригод, подорожей, лукавство, бурхливе виявлення нових почуттів, що може впливати на навчання по-різному [3].

Врахування психологічних і вікових особливостей вивчення української мови, зокрема синтаксису, а саме – словосполучення, впливає на культуру спілкування школяра, виробляє впевненість у собі, у правильності власних думок і висловлювань. Усе це є актуальною віхою створення методики навчання правильного усного і писемного мовлення з дотриманням синтаксичних норм.

Для вивчення словосполучення української мови учнями восьмого класу важливим є врахування закономірностей, принципів, методів, прийомів і засобів навчання, необхідних для запам'ятовування учнями навчального матеріалу, формування умінь і навичок використання вивченого на практиці.

Закономірності навчання української мови – це «взаємозв'язок між лінгвістичною теорією і мовленнєвою практикою, залежність наслідків навчання і засвоєння мови від потенціалу мовленнєвого середовища, створюваного в процесі навчання і в повсякденному житті» [2].

Принципи навчання – «це основні правила, вимоги щодо організації навчально-виховного процесу, які впливають із закономірностей процесу навчання» [2].

У процесі вивчення української мови важливим є доречне використання методів навчання. Методи – це «складна педагогічна категорія, завдяки якій реалізуються всі функції навчання: освітня, виховна, розвивальна, спонукальна, контрольна-корекційна» [1, с. 108].

Для демонстрування навчального матеріалу використовуються відповідні засоби. Засоби навчання «впливають на ефективність кожного з методів навчання. Вони поділяються на «дидактичний матеріал, наочність, технічні засоби» [1, с. 156]. Дидактичний матеріал «поєднується з усіма методами навчання, ілюструє теоретичні положення, сприяє успішному розвитку мовних умінь і навичок, збагачує інтелектуальну й емоційну сфери учня, формує його моральні переконання.

Досить поширеним засобом є наочність, зокрема таблиці, оформлені на паперових чи електронних носіях у вигляді презентації. Завдання таблиць – розкрити певну граматичну, орфографічну, пунктуаційну закономірності, дати своєрідну модель поняття, правила. Відповідно до розділів шкільного курсу мови вони поділяються на таблиці з фонетики, лексики, фразеології, словотвору, морфології, синтаксису, орфографії, пунктуації. Є також текстові таблиці, що дають матеріал для різного виду творчих завдань, аналізу мовних явищ. Усі види наочності широко застосовуються на уроках мови, вони полегшують вивчення, закріплення, узагальнення і повторення матеріалу, сприяють активізації розумової діяльності учнів» [1, с. 157].

Технічні засоби навчання поділяються на такі, що впливають на сприймання: звукове (магнітофон, програвач, радіо), зорове (фільмоскоп, презентації), аудіовізуальні (кіно, телебачення, комп'ютер). Але найбільш доступними на сьогодні є планшети і смартфони.

Технічні засоби навчання відкривають широку перспективу для унаочнення матеріалу з мови. Вони виступають джерелом нової інформації, матеріалом для спостережень і висновків, подають значну допомогу в подоланні абстрактності у вивченні мови, сприяють і розвитку пізнавальних інтересів, і свідомому засвоєнню знань» [1, с. 160].

Використання дидактичних особливостей навчання української мови продуктивно впливе на створення і впровадження експериментальної методики опрацювання словосполучення учнями восьмих класів закладів загальної середньої освіти.

Аналіз різних підходів та методів дозволяє зрозуміти, що ретельне вивчення словосполучень сприяє покращенню навичок мовлення, письма та розуміння мовного тексту. Правильне вивчення словосполучень дозволяє уникати неправильного вживання слів та ускладнень у мовленні, що є важливим для виявлення учнівських досягнень та подальшого розвитку й удосконалення української лінгвометодики.

Перспективи дослідження вбачаємо у студіюванні проблем використання словосполучення під час продукування публічного мовлення учнів закладів загальної середньої освіти.

Список використаної літератури

1. Пентилюк М. І. методика навчання української мови в середніх освітніх закладах. Київ: Ленвіт, 2005. 399 с.
2. URL: <https://studfile.net/preview/5537864/page:8/> Принципи навчання української мови. (дата звернення: 23.03.2024).
3. URL: [gymnasium152.edu.kh.ua/Files /downloads /Характеристики віку та вікових криз та способи взаємодії з дітьми.pdf](https://gymnasium152.edu.kh.ua/Files/downloads/Характеристики_віку_та_вікових_криз_та_способи_взаємодії_з_дітьми.pdf) ((дата звернення: 01.03.2024).
4. Шулъжук К. Ф. Синтаксис української мови: підручник. Київ: Академія, 2004. 410 с.

Демчук Андріана,

Науковий керівник – доктор педагогічних наук,
професор Елеонора Палихата,
Тернопільський національний педагогічний
університет імені Володимира Гнатюка

ФОРМУВАННЯ ОРФОГРАФІЧНИХ УМІНЬ В УЧНІВ П'ЯТОГО КЛАСУ ОСНОВНОЇ ШКОЛИ ПІД ЧАС ВИВЧЕННЯ БУДОВИ СЛОВА

На початку ХХ століття в українському соціумі спостерігаються процеси глобалізації всіх сфер суспільного життя, постійний розвиток кожної галузі науки, зокрема методики навчання української мови. Вивчення орфографії має проблемний характер, що потребує постійного зацікавлення учнів, спонукання